

Examen HAVO
2010

tijdvak 2
woensdag 23 juni
9.00 - 11.30 uur

aardrijkskunde

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 34 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Aanwijzingen voor de kandidaat

Bij een aantal vragen in dit examen is een cursieve regel achter de eigenlijke vraagzin opgenomen. In deze cursieve regel staat precies vermeld welke antwoordelementen in het antwoord aanwezig moeten zijn om de maximale score te behalen.

LET OP:

De cursieve regel achter de vraagzin kan – afhankelijk van de feitelijke vraag – bijvoorbeeld vermelden:

- dat een verklaring een situatiebeschrijving en een algemene regel (= verklarend principe) moet bevatten.
- dat een uitleg bij een ‘Leg uit waarom vraag’ of ‘Leg uit waardoor vraag’ een oorzaak en een gevolg moet bevatten.
- enzovoorts

Je kunt dit examen maken met de 53e druk of met de 52e druk van de atlas. Schrijf op de eerste regel van je antwoordblad welke druk je gebruikt, de 53e of de 52e.

Elke opgave bestaat uit enkele vragen. Bij elke vraag kun je, indien gewenst, de atlas gebruiken.

De kaartnummers in de vragen verwijzen naar de 53e druk, of, als ze tussen haakjes staan, naar de 52e druk van de atlas.

Opgave 1 – De global shift

Van de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D) zijn verschillende gegevens af te lezen.

- 2p **1** Welk van deze gegevens is het meest geschikt om de global shift te laten zien? Geef voor de (semi-)periferie aan hoe uit dit gegeven blijkt dat er sprake is van global shift.

De global shift wordt onder andere veroorzaakt door veranderingen in de internationale arbeidsverdeling.

- 1p **2** Om welke verandering in de internationale arbeidsverdeling gaat het?

- 2p **3** Geef twee technologische ontwikkelingen die deze verandering in de internationale arbeidsverdeling hebben mogelijk gemaakt.

In de wereldhandel zijn er winnaars en verliezers.

- 1p **4** Behoort Afrika tot de winnaars of de verliezers? Geef een argument voor je keuze gebaseerd op de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D).

Vergelijk de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D). De kaarten B en D zijn elk van een ander jaar.

- 2p **5** Welk land in Latijns-Amerika heeft het meest geprofiteerd van de wereldhandel in de tussenliggende periode? Welk product zal een belangrijke plaats in die handel hebben ingenomen?

Opgave 2 – Afrika komt uit zijn isolement

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

China en India hebben grote belangen bij de ontwikkeling van Afrika.

- 1p **6** Geef de belangrijkste reden waarom China investeert in de infrastructuur van Afrika.

De economie van Afrika groeit onder andere als gevolg van diverse investeringen in Afrika door landen als China. Op basis van deze investeringen bestaat de mogelijkheid dat Afrika op termijn verschuift naar een semi-perifere positie in het mondiale netwerk.

- 2p **7** Geef een argument waarom deze Chinese investeringen er **wel** toe bijdragen dat Afrika op termijn naar een semi-perifere positie opschuift.
Geef een argument waarom als gevolg van deze Chinese investeringen er in principe **niets** verandert aan de perifere positie van Afrika.

Gebruik bron 1.

Afrika is tegenwoordig minder afgesloten van het mondiale culturele verkeer. Dit betekent onder andere dat Afrika steeds meer wordt beïnvloed door andere cultuurelementen. Deze beïnvloeding vindt plaats via een proces van diffusie.

- 2p **8** Beschrijf in twee stappen hoe de ruimtelijke diffusie (verspreiding) van buitenlandse cultuurelementen in Afrika plaats vindt.

Gebruik bron 1.

Stelling: De positie die China inneemt ten opzichte van Afrika is vergelijkbaar met de positie die Groot-Brittannië en Frankrijk innamen in de 19e eeuw.

- 1p **9** Geef een argument vóór deze stelling.

Aarde

Opgave 3 – De vorming van een oceaan

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

De Atlantische Oceaan is ontstaan door divergentie vanuit de Midden-Atlantische Rug. Naarmate de afstand tot de Midden-Atlantische Rug toeneemt, wordt het sedimentpakket op de oceaانبodem dikker.

- 2p **10** Geef twee oorzaken voor het steeds dikkere sedimentpakket naarmate de afstand tot de Midden-Atlantische Rug toeneemt.

Gebruik bron 1.

- 2p 11 Langs welke lijn, A, B of C, heeft het noordelijk gedeelte van de Atlantische Oceaan zich het eerst geopend?
Geef een argument voor je keuze.

Gebruik bron 1.

Naarmate de oceanische korst ouder is, wordt deze dichter en zwaarder.

- 2p 12 Leg uit wat het zwaarder worden van de korst betekent voor de hoeveelheid water die de Atlantische Oceaan kan bevatten.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Gebruik bron 1.

Ten westen van Zuid-Amerika bevindt zich de Oost-Pacifische Rug. De stukken oceanische korst die hier in het jonger Tertiair zijn gevormd, zijn veel groter dan bij de Midden-Atlantische Rug.

- 1p 13 Wat is hiervan de oorzaak?

Opgave 4 – Ontstaan van een ‘tor’ of wolkzak

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De Devil’s Marbles is een beroemde granietformatie in de buurt van Tennant Creek in Australië. De afgeronde blokken van de Devil’s Marbles zijn het resultaat van langdurige chemische en mechanische verwerking. Bron 2 laat het ontstaan van zo’n ‘tor’ of wolkzak zien.

- 1p 14 In welke fase, A, B, C of D, heeft vooral chemische verwerking plaatsgevonden?

Gebruik bron 2.

Vóórdat de verweringsprocessen begonnen die tot het ontstaan van de Devil’s Marbles hebben geleid, hebben andere natuurlijke processen plaatsgevonden die ook van belang zijn geweest voor de vorming ervan.

- 2p 15 Welk **endogeen** en welk **exogeen** proces dat je uit bron 2 kunt afleiden, is noodzakelijk geweest voor de vorming van de Devil’s Marbles?

Chemische verwerking vindt onder andere klimatologische omstandigheden plaats dan mechanische verwerking.

- 2p 16 Welk klimaat heeft het gebied nu?
Welk klimaat moet er zijn geweest toen er veel chemische verwerking was?

Gebruik bron 3.

De bron laat het recente resultaat van verwerking van de Devil’s Marbles zien.

- 2p 17 Beschrijf hoe de weersomstandigheden in het gebied van de Devil’s Marbles tot dit resultaat hebben geleid.

Opgave 5 – Ontwikkelingen in de landbouwsector in Indonesië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Zoals in veel ontwikkelingslanden neemt ook in Indonesië de eenzijdige gerichtheid op de landbouw en het belang van de landbouw als beroepssector af.

1p **18** Welk begrip is op deze ontwikkeling van toepassing?

Hoewel het aandeel van de landbouw in de beroepsbevolking van Indonesië kleiner is geworden, is de landbouw nog steeds zeer belangrijk voor het land.

2p **19** Geef – afgezien van de werkgelegenheid – twee argumenten waarmee je het belang van de landbouw voor Indonesië kunt aangeven.

1p **20** Beredeneer op welke manier de verwerking van de landbouwproducten (agribusiness) zou kunnen leiden tot vermindering van de tegenstelling tussen stad en platteland binnen Indonesië.

Binnen de landbouw wordt de plantagebouw steeds belangrijker. In Zuidoost-Azië en met name in Indonesië zijn veel palmolieplantages te vinden. Palmolie wordt gebruikt in veel voedingsmiddelen en wordt ook als biobrandstof gebruikt.

2p **21** Geef twee redenen waarom er bij plantagelandbouw vaak **geen** sprake van duurzaam landgebruik is.

Opgave 6 – Culturele diversiteit en nationale eenheid in Indonesië

De grote culturele diversiteit van Indonesië en het gebrek aan nationale eenheid zijn mede veroorzaakt/beïnvloed door twee fysischgeografische kenmerken van het land.

2p **22** Welke twee fysischgeografische kenmerken zijn dat?

Eén van de doelstellingen van het transmigratiebeleid was het vormen van een eenheidsstaat. Maar in de praktijk pakte dat verkeerd uit, want het leverde vooral veel tegenstellingen op tussen de oorspronkelijke inwoners en de migranten.

2p **23** Geef een economische oorzaak en een sociaal-culturele oorzaak voor het ontstaan van die tegenstellingen.

Indonesië telt naar schatting 360 verschillende etnische groeperingen en kent een groot aantal religies en talen. Indonesië heeft grote moeite een eenheidsstaat te worden.

- 2p **24** Geef twee manieren waarop de Indonesische overheid probeert de eenheid binnen Indonesië te bevorderen.

Zie kaart 204A (52e druk: 190C) Godsdiensten.

Het overgrote deel van de Indonesiërs is moslim, maar bijvoorbeeld op Kalimantan en Irian Jaya komen natuurgodsdiensten voor.

- 2p **25** Beredeneer waarom juist op Kalimantan en Irian Jaya relatief veel natuurgodsdiensten voorkomen.

Leefomgeving

Opgave 7 – Rivierbedverruiming Overdiepsche Polder

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

- 1p **26** Wat is de naam van een nabij de rivier gelegen gebied dat bij extreem hoog water in de rivier mag overstromen?

Gebruik de bronnen 1 tot en met 3.

- 3p **27** Teken **op je antwoordblad** de doorsnede van de situatie in de Overdiepsche polder **na** rivierbedverruiming.

Je gaat op de volgende manier te werk:

- Ga bij je tekening uit van de doorsnede in bron 3.
- Breng de volgende aanpassingen als gevolg van de rivierbedverruiming op de juiste plaats in je tekening aan:
 - de verlaagde winterdijk (1)
 - de nieuwe dijk (primaire waterkering) (2)
 - de terp (3)
- Zet ook het cijfer van de aanpassing, 1, 2 of 3, op de juiste plaats in de doorsnede.

Rijkswaterstaat ziet uiterwaardverlaging ter hoogte van de Overdiepsche Polder niet als een nuttige manier om water te bergen.

- 1p **28** Geef een reden waarom uiterwaardverlaging ter hoogte van de Overdiepsche Polder niet zinvol is.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De betrokken bewoners stemmen in met een overstromingsrisico van eens in de 25 jaar en werken mee aan het Terpenplan Overdiepsche Polder.

- 2p **29** Noem twee voordelen van het Terpenplan Overdiepsche Polder voor de bewoners.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 8 – Buurtprofielen in Rotterdam

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort en de atlaskaart Eigen Omgeving: Rotterdam.

Gebruik bron 1.

Bewonerskenmerken en woningkenmerken hangen vaak met elkaar samen.

- 1p 30 Beschrijf met behulp van bron 1 een relatie tussen bewonerskenmerken en woningkenmerken.

Gebruik bron 1.

De twee buurtprofielen A en B in bron 1 zijn van buurten in de Rotterdamse deelgemeenten Delfshaven en Prins Alexander.

- 2p 31 Beredeneer met behulp van een bewonerskenmerk en de atlas welk buurtprofiel, A of B, hoort bij een buurt in de deelgemeente Prins Alexander.

Gebruik bron 1.

- 1p 32 Toon met behulp van gegevens uit de bron aan in welke buurt er meer één- en tweepersoonshuishoudens zijn, in buurt A of in buurt B.

Gebruik bron 1.

De veiligheidsindex in bron 1 is samengesteld uit een groot aantal gegevens, zowel feitelijke gegevens als bewonersoordelen. Hoe hoger de veiligheidsindex, hoe beter het is gesteld met de veiligheid in de buurt.

- 2p 33 Noteer een aspect van veiligheid dat te maken heeft met **objectieve** veiligheid en een aspect dat te maken heeft met **subjectieve** veiligheid.

De gemeente Rotterdam heeft onder andere het aantal verhuisbewegingen in een buurt opgenomen in de veiligheidsindex.

- 2p 34 Beredeneer dat verhuisbewegingen een zinvolle maat of indicator voor veiligheid kunnen zijn.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.